

Entrevista a Federico Ibáñez Soler

“El llibre és una cosa completament anormal”

Federico Ibáñez Soler (València, 1946), director general del Llibre, Arxius i Biblioteques del Ministeri de Cultura. Anteriorment, abans de substituir Juan Velasco, va ser editor, a la intempèrie, de Castalia, l'editorial que la seua família va fundar a Madrid.

És cert que vostè va nàixer entre llibres?

—Sí senyor. El meu avi, natural de Picassent i de família de llauradors, tenia una impremta al carrer de les Avellanes, que es deia Tipografia Moderna. I jo associe la meua infantesa a les imatges d'aquella impremta plena de greix. Recorde que em fascinaven els nius de les rates, fabricats amb les restes de paper de la guillotina. Eren uns nius preciosos, de tots els colors. Per tant, es pot dir que he nascut entre impresos. I el meu besavi també va ser poeta de la Renaixença, bastant roí crec, que feia versos d'una manera neuròtica a la Verge del Campanar.

—¿I com es deia?

—Vicent Gimeno.

—Vostè va viure a València fins l'any 57, ¿no?

—Exactament. L'any de la riuada. Vaig nàixer al carrer de Moratín. I mantinc molts vincles, sobretot familiars. I tots els estius els passe a Xàbia, en una caseta que es diu El Portijol, i ací és on practique el meu català o el meu valencià.

—¿I ací al ministeri, amb el ministre Solé Tura, no el practica?

—També, però és curiós... El parlem sempre que hi ha un tercer que el parla. Si no, habitualment ens parlem en castellà.

—¿Per què se'n va venir a Madrid?

—Perquè m'hi van portar. Jo tenia onze anys. M'hi van dur per raons que tenien a veure amb la impremta. Ma mare, que sempre havia treballat en la impremta, va considerar que si volia desenvolupar la tipografia havia de venir a Madrid. I va trobar feina en la Real Academia Española.

—I més endavant van muntar una editorial, Castalia, ¿és així?

—Exactament. Pel que jo he pogut investigar, la impremta del meu avi va ser confiscada, durant la guerra civil, pel govern de la república. I això li va servir al meu avi per a conèixer gent excel·lent:

Octavio Paz, León Felipe, Dámaso Alonso, Altolaguirre, Buero Vallejo, Josep Renau, Miguel Hernández,... És curiós, perquè el meu avi va començar i va acabar la guerra de la mateixa manera: guillotinant llibres. Va guillotinar el d'un Trenor, al principi, i en va guillotinar un de Miguel Hernández, al final. És un bonic símbol. Tots aquells contactes van significar un canvi important per al meu avi, i, conclosa la guerra, va decidir que havia de regalar un llibre tots els anys als seus clients, però per un estrany imperatiu legal, havia de fer-se editor. I es va fer editor, però com que coneixia les seues limitacions va buscar a Rodríguez Manino, que havia estat director de la Biblioteca Nacional durant la república, i d'ací va eixir Castalia.

—Vostè va estudiar dret.

—Sense convicció. M'interessava més l'edició, perquè és un dels pocs treballs que et permet conèixer gent que sap més que tu. És un poc com el periodisme. Mentre que el dret, la medicina, la enginyeria... només et permet relacionar-te amb gent que sap menys que tu. I a partir dels 18 anys el que jo volia ser és editor, que és el que he estat fins fa cinquant anys.

—¿Vostè firmaria algun paper contra alguna guerra?

—Contra moltes.

—¿Contra la que va firmar el seu antecessor, Velasco?

—Contra aquesta guerra, no. Aquest manifest, no.

—¿L'IVA hauria de desaparèixer dels llibres?

—Clar que sí. S'haurien d'eliminar tots els impostos sobre la compra del llibre.

—¿Això vol dir que el llibre és una cosa anormal?

—És que el llibre és una cosa completament anormal. Tothom que ha escrit alguna cosa, té una estranya sensació en veure-la impresa: és una cosa distinta, és una sorpresa. ¿Per què? Perquè el llibre té

una perennitat que permet, paradoxalment, el diàleg. Té tornada enrere, a diferència dels altres mitjans de comunicació, sobretot la ràdio i la televisió. No és cert que llegim d'esquerra a dreta i de dalt a baix: fem salts cap arrere amb els ulls. El fet de llegir és una interrogació al text i es produeix una intercomunicació extraordinària que fa diferent el llibre de tots els altres mitjans de comunicació.

—¿No hem idolatrat massa el llibre? Hi ha alguns autors, com ara Manuel Vázquez Montalbán, que van començar, encara que a través de les seues obres, a cremar llibres.

—Vázquez Montalbán pot cremar tots els llibres que vulga, perquè és un home culte, el seu cap està conformat pels llibres i això és un diàleg entre llibres.

—¿El llibre desapareixerà algun dia?

—Cal distingir entre la lectura i el llibre. La lectura artística no desapareixerà mai ni serà substituïda per cap cosa. És més poderosa que el cine, que la televisió i que la música. Del cine, de la televisió i de la música retems trossos: és impossible saber-te una pel·lícula o una partitura simfònica de memòria, sencera; en canvi, sí que pots saber-te un text de memòria. Per tant, la lectura no desapareixerà. Ara: m'interroge sobre la lectura com a passatemps. Els que som fanàtics de la lectura de les obres continuarem llegint com a passatemps, però els que no han accedit a la lectura de les obres, és possible que s'encaminen cap als mitjans de comunicació com a passatemps. I la lectura documental no desapareixerà del llibre perquè no hi ha mitjà de comunicació tan versàtil. Els llibres de referència pura i dura, els que exigeixen un tesau, un diccionari o una pura base de dades, això és molt possible que siga substituït per ordinadors, perquè permeten un accés més ràpid i més precís.

I ara anem al llibre. Bé, és possible que en el dia de demà en compte d'imprimir sobre paper hi haja una pantalla que tinga

la mateixa definició que té el paper, com abans s'imprimia sobre vitel·la o paper.

—*Les xifres de venda de llibres són alarmants ara mateix?*

—No, en absolut. Bé, em fa por dir que no i que diguen "clar, com és el director general, es posa a la defensiva". A Espanya s'imprimeixen 220 milions d'exemplars anuals, i d'aquests, 120 són comprats pels lectors. O siga que hi ha 13 milions llargs de lectors que compren, aproximadament, sis llibres a l'any. Després, n'hi ha 40 milions d'exemplars que s'exporten, i 50 milions que corresponen als llibres de text, i la resta correspon a compres públiques o a petits impresos. Ara bé, els hàbits de lectura encara han de desenvolupar-se molt, sobretot en dos tipus de lectura: la documental o informativa, que tenen a veure amb el desig de millorar la condició professional, i la literària, on el lector troba el plaer en el joc del text. I aquesta és la que a mi em preocupa especialment, perquè no s'arriba sense uns desenvolupaments educatius previs.

—*La crisi del sector és de llibres o d'editors?*

—La indústria editorial europea està en una fase de catarsi, perquè el llibre ha perdut la seua condició i el seu monopoli.

Fins que es va inventar l'electricitat, no hi havia una altra manera de transmetre una informació que a través d'un imprès, però amb l'electricitat ve la telegrafia, la ràdio i la televisió. I en aquest moment, amb qui s'estableix el combat és amb la televisió.

Hi ha una sèrie de situacions de competència. La primera és obtenir el temps d'oci dels ciutadans, que és la garantia de poder competir per les inversions. Si els ciutadans, majoritàriament, s'inclinen per la televisió, no hi haurà inversions per al llibre; si el món del llibre aconsegueix fer-se un lloc i competir amb la televisió, hi haurà inversions. La segona situació és la competència de les inversions: l'acte d'editar és l'acte d'invertir en un llibre, prendre la decisió d'invertir diners en un text.

Per tant, hi ha una competència per l'oci i una competència per la inversió. Després, n'hi ha

"No hi ha crisi del llibre sinó una crisi de l'espai del llibre dins l'espai de la cultura. Els editors el que han de fer és definir el seu espai".

RIAFA GIL

una altra classe de competències, que són les internes entre àrees lingüístiques: cada volta hi ha més accés directe als textos generats en l'idioma original, com l'anglès. I en aquest conjunt de competències és per on s'han de moure els editors. No és una crisi del llibre, sinó una crisi de l'espai del llibre dins l'espai de la cultura. Els editors el que han de fer és definir el seu espai i buscar la millor manera i amb menys costos de competir amb la televisió i d'atraure inversions. En definitiva, produir llibres que interessin a la nostra història i que arriben a preus raonables. Aquest és el repte.

—*¿És cert que vostè va voler donar un altre sentit a l'Associació d'Editors del País Valencià?*

—Vaig intentar reflexionar amb ells sobre la situació paradoxal que representava que València, que és el tercer productor de llibres d'Espanya, no tinguera una associació d'editors integrada en la Federació de Editores. La Federació de Editores agrupa els gremis de Catalunya, de Madrid, d'Euskadi i el d'Andalusia. Jo vaig animar la gent de València perquè es constituïra en una associació que servira de portaveu de les seues preocupacions davant la Generalitat i l'administració de l'estat. Però no em consta que hagen demanat l'ingrés en la Federació. Tenint en compte que Espanya és un estat d'autonomies, les associacions de caràcter professional cobren una doble importància: d'in-

terlocutors de les seues comunitats, i, agrupades en federacions de caràcter estatal, mantenen el diàleg i la tensió entre les comunitats autònomes i l'administració.

En aquest sentit, crec que estem en l'última o la penúltima fase de la transició, que és la consolidació de l'estat de les autonomies. Aquesta és una de les meues preocupacions més importants, perquè el Ministeri de Cultura és un lloc d'encontre, de catarsi, de diàleg entre els ens privats i les disset comunitats autònomes.

—*En canvi, hi ha algunes veus que diuen que el Ministeri de Cultura ha quedat obsolet amb totes les competències transferides.*

—El Ministeri de Cultura té un doble sentit: garantir en el terreny cultural un equilibri entre les diferents situacions d'infraestructura de les diferents comunitats autònomes, i ser un catalitzador, un lloc d'encontre. No se fins a quin punt es podien fer polítiques autoralis o d'indústria i comerç del llibre exclusivament des de disset comunitats autònomes. ¿Hi hauria disset polítiques? ¿Això seria bo per als autors? ¿Per als lectors? Crec que no.

—*¿Quin és el conflicte de la seua direcció general amb el projecte de la Fundació Rodoreda?*

—L'Institut d'Estudis Catalans vol fer una fundació amb el nom de Mercè Rodoreda, i nosaltres els hem ofert el nostre suport a les publicacions que faça l'Institut.

La direcció general del Llibre i Biblioteques té entre les seues competències l'estímul de l'edició, però no el de les fundacions. Nosaltres podem donar suport, i en donarem, en forma de llibre, però no a la mateixa gènesi de la fundació, que escapa a les nostres atribucions.

—*M'han explicat que vostè té grans projectes per a València, ¿és així?*

—La Comunitat Valenciana ens ha ofert col·laborar en tres coses. Primer, en la celebració de la primera conferència de bibliotecaris, que tindrà lloc a València durant la pròxima primavera. Després, un encontre, que seria el segon, entre editors de l'Est i de l'Oest d'Europa, i que també se celebrarà a València, probablement, al mes de febrer. I per últim, treballem en un pla concertat sobre biblioteques, de caràcter pilot, que es podria estendre a altres comunitats autònomes.

Tots aquests projectes no es deuen al fet d'haver nascut jo a València, sinó que hem arribat a la conclusió des d'ací que la Comunitat Valenciana reuneix una sèrie de característiques que la fan especialment adequada per a aquesta classe d'esdeveniments. A més de la infraestructura de la ciutat i la bondat del clima, és una comunitat bilingüe, i el bilingüisme valencià té unes posicions que són difícils de trobar en altres llocs, i per tant el diàleg resulta més necessari allí.

Miquel Alberola